

УДК 378:615:614.253

DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.50

Козак Х. І.

ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ НА ЗАСАДАХ ДЕОНТОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Розкрито необхідність професійної підготовки майбутніх фармацевтичних спеціалістів на засадах деонтологічного підходу. Разом із позитивними результатами реформ і реструктуризації системи охорони здоров'я та фармацевтичної галузі з'явилися і деякі деструктивні явища: існуюча тенденція дегуманізації медицини, ігнорування моральних проблем пацієнтів на користь економічних інтересів, формальне ставлення фармацевтичних працівників до відвідувачів аптек та відсутність між ними довірливого контакту. Одним із ключових завдань професійної підготовки в медичних коледжах є формування кваліфікованого майбутнього фармацевта на основі світоглядних і моральних ідеалів, норм професійної поведінки, які забезпечують готовність суб'єкта до виконання професійного обов'язку з оптимальним поєднанням ціннісно-гуманістичної і технологічної складової фахової діяльності. У цьому контексті постає нагальна проблема гуманізації медичної освіти, особистісно-професійного розвитку майбутніх фармацевтичних працівників, зокрема й студентів-фармацевтів, з урахуванням етично-моральних імперативів і професійно-етичних ідеалів та цінностей медичної діяльності. У межах статті обґрунтовано сукупність педагогічних умов: формування деонтологічного світогляду майбутніх фармацевтів шляхом збагачення змісту навчальних дисциплін відомостями міждисциплінарного характеру; конструювання професійно-морального середовища у період навчання та виробничої практики; організація рефлексивно-творчої навчальної діяльності студентів для розвитку професійних деонтологічно-значущих якостей в освітньому процесі медичного коледжу. Рівень сформованості цих якостей, їхня вкоріненість в особистості майбутніх фармацевтичних працівників визначається рівнем їхньої професійної складової, яка стає результатом спеціально організованого процесу залучення студентів до норм і цінностей професійного фармацевтичного співтовариства, формування стійкого інтересу до професійної діяльності, що уможливорюється з використанням ідей деонтологічного підходу.

Ключові слова: професійна підготовка, фармацевти, деонтологічний підхід, педагогічні умови, етика.

Професійна підготовка майбутніх фармацевтів як етап професійного розвитку має певні завдання й особливості стосовно становлення фахівця, а також специфічні стадії і критерії професійного розвитку. Результати аналізу робіт низки науковців (О. Андрійчук, О. Антонова, Т. Бабенко, І. Сурсаєва, Т. Закусилова, К. Куренкова, І. Ліщук, І. Радзієвська, С. Тихолаз та ін.) вказують на те, що етап професійної підготовки студентів у медичних коледжах має на меті: адаптувати майбутніх фармацевтів до системи професійної освіти; професійного образу думки і образу дій; сформуванню готовності до професійної діяльності; розвинути особистість професіонала. Зміни особистості, які відбуваються у межах професіоналізації мають ключове значення для повноцінного оволодіння професійною діяльністю і творчої самореалізації у професії. Фундаментальною умовою особистісно-професійного розвитку майбутніх фармацевтів є підвищення рівня професійної самосвідомості, мислення та ідентичності.

Ключовим поняттям деонтологічного підходу є «деонтологія» як форма суспільного буття, яка формулює низку вимог, що визначають ставлення особистості до власної професійної діяльності та виникає внаслідок суспільного розподілу праці. Шляхом застосування принципу історизму та історико-аналітичного методу в аналізі літературних джерел виокремлено три періоди становлення деонтології: імпліцитний період, пов'язаний із зародженням етики як філософського вчення про мораль, виникненням перших професійних регламентів та нормативних вимог до професійної поведінки; експліцитний період характеризується концептуальним оформленням деонтології Джереї Бенетом як науки про належну професійну поведінку крізь призму моральності; інституційний період характеризується розглядом деонтології як науки, що досліджує проблеми професійного обов'язку на основі сукупності етичних норм; появою системи професійних норм; перших кодексів професійної поведінки, закріплених в нормативних актах і документах.

Фармацевтична деонтологія, так само як і медична, є частиною загальної етики (від грец. *ethos* – звичай, вподобання, характер). Вона розглядає питання вподобань, моралі фармацевта, включає сумісність норм, його поведінки, почуття професійної честі і совісті [6].

Аптечні працівники у своїй професійній діяльності постійно спілкуються з хворими і їх родичами. Складність взаємовідношення фармацевта з хворими полягає в тому, що в аптеку звертаються всі, тоді як до лікаря тільки хворі по його спеціальності. В спілкуванні з людьми, які приходять в аптеку потрібно врахувати, що психіка хворого «легко ранима», він заклопотаний своєю хворобою, більше того хвилюється і переживає [1]. Враховуючи це, працівник аптеки повинен вести розмову ввічливо, тактично і з співчуттям, враховуючи корисні рекомендації про те, що хворих потрібно обслуговувати терпеливо, скромних – турботливо, сердитих – з уважністю, грубих – стримано, спокійно, холоднокровно. Звертаючись до хворого, фармацевт повинен знати, що, крім ліків хімічного, рослинного і тваринного походження, є також "душевні" ліки. Обов'язок турбуватися за здоров'я хворого вимагає від провізора і фармацевта особливого почуття і уваги до нього.

Велике значення має зовнішній вигляд, одяг, взуття; по тому, наскільки акуратний провізор, фармацевт, можна судити про аптеку в цілому. Дослідження показують, що неакуратність в одязі, обслуговуванні часто призводить до безпорядку в роботі. Під акуратністю розуміють також і своєчасний прихід на роботу, вірність даному слову, яке взято як обов'язок.

Головне завдання деонтології – це точне приготування, строгий контроль і видача лікарських засобів по призначенню. Називаючи склад і вживання ліків, фармацевт зобов'язаний пояснити хворому правила вживання і зберігання лікарських засобів, особливо якщо вони призначені для дітей, похилого віку людей або виписані вперше.

Вирішення актуальної проблеми професіоналізації студентів у процесі здобуття середньої медичної освіти для забезпечення всебічного розвитку особистості майбутніх фармацевтів зумовив необхідність окреслення особливостей формування професійності на засадах деонтологічного підходу. Специфічними особливостями організації освітнього процесу майбутніх фармацевтів у медичних коледжах є: розгляд професійної підготовки як особливої форми соціального регулювання та супроводу професіоналізації особистості у межах яких відбувається трансформація змістовних характеристик ідентичності, яка виявляється в усвідомленні власної приналежності до професійної спільноти, професії, схвалення цінностей, норм професійної групи (фармацевтичної діяльності), зокрема етико-деонтологічних; опора на індивідуально-особистісні характеристики студентів та соціально-прийнятні морально-етичні та деонтологічні вимоги і норми в оволодінні професією фармацевта за для формування професійної позиції, прийняття студентами професійних ціннісних позицій, нормативних для професійного простору та самоотождотчення з ними; спрямування освітнього процесу на особистісно-професійний розвиток студентів на основі морально-професійних цінностей, що передбачає прийняття студентами професії як життєвого завдання, її особистісно-сміслову «вбудовування» в загальний життєвий план; орієнтація студентів на реалізацію сукупності деонтологічних відносин і цінностей у професійній діяльності шляхом залучення кожного студента в активну професійну діяльність з опорою на його вітагенний досвід; формування деонтологічної спрямованості особистості студентів медичних коледжів, яка пов'язана з сукупністю установок і ціннісних орієнтацій, що виявляють її професійну й емоційно-моральну спрямованість та відображають прагнення особистості стати, бути і залишатися медичним працівником; необхідність організації етико-деонтологічної підготовки майбутніх фармацевтів під час вивчення дисциплін природничо-наукової підготовки та циклу професійної і практичної підготовки для засвоєння студентами необхідних деонтологічних знань та оволодіння способами їхньої реалізації в професійній діяльності, а також пошуку сенсу власної фахової діяльності.

На основі цілеспрямованого аналізу наукових досліджень (Є. Сгорова, В. Комаренко, А. Мікляєва, Ю. Москаль, В. Філіпчук та ін.) щодо проблеми формування професійної підготовки та ідентичності майбутніх фармацевтів на засадах деонтологічного підходу уточнено окреслене поняття, яке розглядаємо як інтегровану якість, що передбачає наявність у студентів стійких переконань у ціннісних підставах професії фармацевта та співставлення деонтологічних цінностей професії з майбутньою професійною діяльністю, належного рівня біоетичної та деонтологічної теоретичної підготовки для проектування власної суб'єктної деонтологічної позиції та деонтологічної оцінки образу «Я» [2].

Досліджуючи проблему підготовки майбутніх фармацевтів за різними кваліфікаційними рівнями, сучасні науковці виокремлюють різні педагогічні умови, залежно від специфіки дослідження. Тому, на основі аналізу теоретичних джерел [5] з проблеми професійної підготовки майбутніх фармацевтів обґрунтовано такі педагогічні умови:

- 1) психолого-педагогічний супровід становлення професійної підготовки на засадах деонтологічного підходу майбутніх фармацевтів на різних етапах навчання;
- 2) формування деонтологічного світогляду майбутніх фармацевтів шляхом збагачення змісту навчальних дисциплін відомостями міждисциплінарного характеру;
- 3) конструювання професійно-морального середовища у період виробничої практики;
- 4) організація рефлексивно-творчої навчальної діяльності студентів для розвитку професійних деонтологічно значущих якостей в освітньому процесі медичного коледжу.

Основними складовими професійної ідентичності студентів, на думку І. Ліщук, є їхні професійні інтереси, здатності, схильності, ідеали та уявлення про життєві цінності [3]. Нині навчання в медичних коледжах спрямовується здебільшого на розвиток когнітивної сфери особистості студента або ж оптимізації процесу формування основних компетенцій з урахуванням емоційно-особистісних особливостей студентів. Однак реалізація компетентісного підходу в освіті передбачає зміну основної парадигми професійної освіти, основною метою якої є особистісний, загальнокультурний і професійний розвиток студентів. Актуальним у таких умовах стає вирішення проблеми оптимізації психолого-педагогічного супроводу становлення професійної підготовки майбутніх фармацевтів на різних етапах навчання для розвитку в студентів біоетичної спрямованості ціннісних орієнтацій та мотивації знаходження варіантів організації професійного майбутнього на основі сучасних етико-деонтологічних норм та принципів, самостійності в досягненні поставленої мети в своєму професійному розвитку згідно з нормами професійної етики. Ефективними засобами організації рефлексивно-творчої навчальної діяльності студентів для розвитку професійних деонтологічно значущих якостей в освітньому процесі медичного коледжу є інтерактивне навчання [7].

Для реалізації функцій психолого-педагогічного супроводу майбутніх фармацевтів на різних етапах навчання використовуються особистісно зорієнтовані технології професійного розвитку: ціннісно-зорієнтоване інформування, розвивальна діагностика, тренінги особистісного і професійного розвитку та саморозвитку, проектування альтернативних сценаріїв професійного життя, тренінги саморегуляції емоційно-вольової сфери [4].

Отже, психолого-педагогічний супровід майбутніх фармацевтів на етапі навчання в медичному коледжі є логічно структурованою та варіативно-організованою діяльністю учасників освітнього процесу, метою якої є створення певних умов для поетапного професійного становлення студентів на засадах деонтологічного підходу, що забезпечує постійність динаміки самоідентифікації (знання та уявлення про себе), усвідомлення рівня реалізації поставлених цілей у просторі життєвого вибору.

У межах професійної підготовки майбутні фармацевти самостійно та під керівництвом викладача постійно контактують з різними людьми. У ситуації такої взаємодії необхідне дотримання певних деонтологічних норм і правил, відповідних професійній поведінці, тому для студентів необхідними є знання та прийняття цих норм. Логічним є висновок, що важливим елементом професійного знання майбутніх фармацевтів є професійна етика, яка завжди супроводжує медичну практику та визнається її атрибутом. Тому другою педагогічною умовою є формування деонтологічного світогляду майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи шляхом збагачення змісту навчальних дисциплін відомостями міждисциплінарного характеру. Реалізація окресленої педагогічної умови спрямовувалася на інформування студентів щодо деонтологічних цінностей, усвідомлення і прийняття ними цих цінностей як професійно значущих та їхнього розгляду як теоретичної основи професійної поведінки майбутніх фармацевтів.

Використана література:

1. Кондратенко О. О. Культура ділового спілкування майбутніх фармацевтів як наукова проблема *Педагогіка та психологія*. 2013. Вип. 44. С. 66–74.
2. Литвиненко Т. М. Соловійова В. П., Пучкан Л. А. Належна аптечна практика: все починається з якісної підготовки фармацевтичного фахівця *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики*. 2013. № 2. С. 67–69.
3. Ліщук І. І. Проблема формування здатності до рефлексії майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. – 2016. Вип. 3 (85). С. 78–83.
4. Приходченко К. Підхід до організації навчально-виховного процесу з погляду середовища: теоретичний аспект *Педагогіка і психологія*. 2011. № 3. С. 17–31.
5. Тихолаз С. І. Модель педагогічного супроводу розвитку професійної спрямованості студентів медичних ВНЗ *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2011. Вип. 34. С. 41–48.
6. Шафранська Т. Ю. Основні дефініції деонтологічної культури майбутніх фармацевтів *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Педагогічні науки. 2016. Вип. 2. С. 129–134.
7. Vaarts C. Reflexivity – a strategy for a patient-centred approach in general practice / C. Baarts, C. Tulinius, S. Reventlow // *Family Practice*. 2000. Vol. 17. P. 430–434.

References:

1. Kondratenko O.O. (2013). Kultura dilovoho spilkuvannia maibutnix farmatsevtiv yak naukova problema [Business Culture Communication of the Future Pharmaceuticals as the Scientific Problem]. *Pedahohika ta Psykholohiia – Pedagogy and Psychology*, 44, 66–74 [in Ukrainian].
2. Lytvynenko T. M. & Soloviova V. P. & Puchkan T. M. (2013). Nalezna aptechna praktyka: vse pochynaietsia z yakisnoi pidhotovky farmatsevtynchoho fakhivtsia [Good Manufacturing Practice: All Begins from Qualitative Training of Pharmaceutical Specialists]. *Aktual'ni pytannia farmatsevtynchoi i vedychnoi nauky ta praktyky – Vital Questions of the Pharmaceutical and Medical Science and Practice*, 2, 67–69 [in Ukrainian].
3. Lishchuk I. I. (2016). Problema formuvannia zdatnosti do refleksii maibutnix medychnykh sester u protsesi fakhovoi pidhotovky [The problem of forming the ability to reflect future nurses in the process of professional training]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 3, 78–83 [in Ukrainian].
4. Prykhodchenko K. (2011). Pidkhid do orhanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu z pohliadu seredovyshcha: teoretychnyi aspekt [Approach to the organization of educational process from the point of view of environment: theoretical aspect]. *Pedahohika ta Psykholohiia – Pedagogy and Psychology*, 3, 17–31 [in Ukrainian].
5. Tykholaz S.I. (2011). Model pedahohichnoho suprovodu rozvytku profesiiinoi spriamovanosti studentiv medychnykh VNZ [Model of pedagogical support for the development of professional orientation of students of medical universities]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Pedahohika ta Psykholohiia – Scientific notes of Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubynsky. Pedagogy and Psychology*, 34, 41–48 [in Ukrainian].
6. Shafranska T. Yu. (2016). Osnovni defynitsii deontolohichnoi kultury maibutnix farmatsevtiv [Basic definitions of deontological culture of future pharmacists]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky – Bulletin of the Ivan Franko Zhytomyr State University. Pedagogical Sciences*, 2, 129–134 [in Ukrainian].
7. Baarts C. Reflexivity – a strategy for a patient-centred approach in general practice / C. Baarts, C. Tulinius, S. Reventlow // *Family Practice*. 2000. № 17. P. 430–434.

Kozak Kh. I. Pedagogical training of future pharmaceutical specialists' on the basis of deontological approach

The necessity reveals the need for professional training of future pharmaceutical specialists on the basis of the deontological approach is disclosed in the article. Along with the positive results of the reforms and restructuring of the healthcare system

and the pharmaceutical industry, some destructive phenomena have emerged: the existing tendencies of dehumanization of medicine, ignoring the moral problems of patients in favor of economic interests, the formal attitude of pharmaceutical workers to pharmacy visitors and the lack of trust between them. One of the key tasks of vocational training in medical colleges is the formation of a qualified future pharmacist on the basis of ideological and moral ideals, norms of professional behavior, which ensure the readiness of the subject to perform a professional duty with the optimal combination of value-humanistic and technological components. In this context, there is an urgent problem of humanizing medical education, personal and professional development of future pharmaceutical workers, including pharmacist students, taking into account ethical-moral imperatives and professional-ethical ideals and values of medical activity. The set of pedagogical conditions is substantiated: psychological and pedagogical support of formation of professional training of future pharmacists at different stages of studying; formation of the deontological outlook of future pharmacists by enriching the content of the disciplines with information of interdisciplinary nature; constructing a professional and moral environment in the period of training and production practice; construction of the professional-moral environment in the period of training and production practice; organization of reflexive and creative educational activity of students for the development of professional deontologically significant qualities in the educational process of medical college. The level of formation of these qualities, their rootedness in the personality of future pharmaceutical workers is determined by the level of their professional component, which is the result of a specially organized process of involving students in the norms and values of the professional pharmaceutical community, the formation of a sustainable interest in the professional activity that is possible through the use of.

Key words: vocational training, pharmacists, deontological approach, pedagogical conditions, ethics.

УДК 378.147DOI

DOI href="https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.51">https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.51

Козяр М. М., Кривцов В. В., Парфенюк О. В., Кривцов В. В.

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕСТІВ, ЩО МІСТЯТЬ РИСУНКИ І БЕЗ НИХ

Стаття присвячена окремим аспектам сформованості графічної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у закладах вищої освіти за допомогою тестів. Тестування як форма контролю та діагностики знань здобувачів вищої освіти набуває все більшого розповсюдження в навчальному процесі закладів вищої освіти. Аналіз стану досліджуваної проблеми в теорії та практиці професійної освіти засвідчує, що в науковому дискурсі широко висвітлено питання тестування здобувачів вищої освіти. Втім, ціла низка питань щодо проблеми тестування графічних дисциплін залишається не вирішеною. На нашу думку є бажаним в тестах графічних дисциплін разом із завданнями, що містять рисунки, застосовувати завдання без рисунків, де інформацію представлено тільки вербально. Такі завдання розвивають просторове бачення здобувача вищої освіти. Автори прагнули, щоб складені тести були однорідними та однакової складності.

Досліджено зв'язок між часом розв'язування тестових завдань, які містять рисунки, і завдань, складених винятково із використанням вербального опису умов, встановлено зв'язок між балами. Розглянута динаміка змін. Надаються результати анкетування тестових завдань з графічних дисциплін.

Статистичний аналіз досліджуваних ознак свідчить, що на виконання тесту без рисунків витрачається в середньому в 1,2 – 1,3 рази більше часу, ніж на відповіді на аналогічний за змістом, причому ця залежність за часом лінійно пропорційна. Можна припустити, що при рівних за часом умовах проведення тестів, здобувачі вищої освіти за тест з рисунками отримують вищі в 1,2 – 1,3 рази бали, ніж за тест без. Важливим є наявність у тесті не тільки завдань з рисунками, а і без них, то такі тести зі змішаними за формою умовами повинні мати строго однакову пропорцію. Концепція дослідження забезпечується єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів.

Ключові слова: заклад вищої освіти, здобувачі вищої освіти, компетентність, графічні дисципліни, нарисна геометрія, інженерна графіка, тести, завдання, рисунки, статичний аналіз.

Тестування як форма контролю та діагностики знань здобувачів вищої освіти набуває все більшого розповсюдження в навчальному процесі закладів вищої освіти та у сфері педагогічної діяльності. Теоретичні засади педагогічного діагностування знайшли відображення у працях учених-дослідників педагогів, серед яких: В. Аванесов, В. Беспалько, В. Божкова, С. Гончаренко, І. Дичківській, В. Загвязинський, С. Ілляшенко, А. Киверял, А. Кузмінській, О. Майоров, С. Мединська, Е. Михалічев, М. Савчин і ін. Пошук оптимальних шляхів педагогічного діагностування в сфері освіти і педагогічної науки в даний час привертає підвищену увагу науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Метою даної статті є статистичний аналіз тестів, що містять рисунки і без них та дослідження зв'язку між часом на розв'язування тестових завдань.

Розглянемо деякі аспекти математично-статистичної обробки результатів тестування та їх інтерпретацію на прикладі аналізу завдань тестового контролю знань з нарисної геометрії та інженерної графіки.

Під час проведення тестування з нарисної геометрії та інженерної графіки у закладах вищої освіти переважно використовують завдання, які містять рисунки. Аналізуючи представлену на рисунках інформацію, здобувачі вищої освіти (ЗВО) визначають ті з них, які правильно виконано відповідно до умов завдання.